

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ- «ΠΙΣΤΟΜΑ» ΤΟΥ Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ-ΤΑΞΕΙΣ: Α-Β-Γ- ΛΥΚΕΙΟΥ

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4 ΩΡΕΣ

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ: ΦΛΩΡΙΑΝΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το σενάριο στηρίζεται στην αξιοποίηση της –οικείας στους μαθητές- κινηματογραφικής εμπειρίας για τη διδασκαλία ενός λογοτεχνικού έργου (το διήγημα «Πίστομα» του Κων/νου Θεοτόκη) με την παράλληλη αξιοποίηση των ΤΠΕ και συγκεκριμένα τη χρήση συνεργατικών εργαλείων web2.

Η ψηφιακή αφήγηση που χρησιμοποιείται <https://youtu.be/PB-iUIxVsvc>

είναι αποτέλεσμα μοντάζ αποσπασμάτων της ταινίας «Πίστομα» του Γιώργου Φουρτούνη με τη μορφή ενός φωτογραφικού άλμπουμ που «ζωντανεύει» μια ιστορία με ηχογραφημένη αφήγηση αποσπασμάτων του διηγήματος «Πίστομα» του Θεοτόκη και ανάλογη, υποβλητική μουσική υπόκρουση). Η ψηφιακή αυτή αφήγηση **επιχειρεί να δημιουργήσει συναισθηματική εμπλοκή των μαθητών αξιοποιώντας προσθετικά τη δυναμική πολλών και διαφορετικών τεχνών**: της λογοτεχνίας, της εικόνας, του κινηματογράφου, της μουσικής, της υποκριτικής (μέσω της ανάγνωσης).

Αν χρησιμοποιούσαμε μόνο το διήγημα (γραπτός λόγος) ή μόνο την προβολή της συγκεκριμένης ταινίας (η οποία έχει ελάχιστους διαλόγους, δεν έχει αφήγηση, δεν έχει καθόλου μουσική υπόκρουση και στηρίζεται αποκλειστικά στη δύναμη της εικόνας) τότε δεν θα ήταν δυνατό να αναδειχθεί στους μαθητές η συναισθηματική εμπλοκή που μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τη συνεργασία διαφορετικών τεχνών- συνεργασία που καθίσταται δυνατή χάρη στις δυνατότητες και στις ιδιότητες μιας ψηφιακής αφήγησης. Επιπλέον, περιορίσαμε την αρχική έκταση της ταινίας (19 λεπτά) σε μια σύντομη ψηφιακή πεντάλεπτη αφήγηση, πιο εύχρηστη για την διδακτική πρακτική και ταυτόχρονα «σπασμένη» σε δύο μέρη, ώστε **να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές να προβούν σε υποθέσεις για το πιθανό δραματικό τέλος, στηριζόμενοι σε στοιχεία προοικονομίας τόσο της αφήγησης όσο και της κινηματογραφικής της απόδοσης.**

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Επιδιώκεται οι μαθητές:

Α. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

- Να κατανοήσουν πληρέστερα όρους της αφηγηματολογίας, όπως τα στοιχεία προοικονομίας και τους διαφορετικούς αφηγηματικούς τρόπους, αξιοποιώντας στο διαδίκτυο το «Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων» και το ψηφιακό σχολικό βιβλίο.

- Να κατανοήσουν πληρέστερα τις αφηγηματικές συμβάσεις τόσο της λογοτεχνικής όσο και της κινηματογραφικής αφήγησης μέσα από τη σύγκριση των δύο μέσων, με την κινηματογραφική μεταφορά του υπό εξέταση διηγήματος.
- Να ανακαλύψουν τις νέες αλλαγές που μπορεί να επιφέρει η τεχνολογία στη λογοτεχνία, με τη δημιουργία της υπερ-λογοτεχνίας, η οποία αξιοποιεί τις δυνατότητες του υπερκειμένου αλλάζοντας ριζικά τον παραδοσιακό ρόλο πομπού-δέκτη.
- Να αντιληφθούν τον παιγνιώδη χαρακτήρα της λογοτεχνίας μέσα από τους προσωπικούς τους πειραματισμούς με ασκήσεις δημιουργικής γραφής, αλλαγής του τέλους ενός διηγήματος και δημιουργίας ποικίλων εναλλακτικών αναγνωστικών διαδρομών αλλά και εμπλουτισμού του κειμένου με πολυτροπικό υλικό.

Β. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν τις δυνατότητες του επεξεργαστή κειμένου στα συνεργατικά έγγραφα και συγκεκριμένα την εισαγωγή εσωτερικών και εξωτερικών υπερσυνδέσμων.
- Να μπορούν να κατανοούν σε ένα πολυτροπικό κείμενο τη λειτουργία των ποικίλων σημειωτικών τρόπων (κείμενο, εικόνα, ήχος, video) για την κατασκευή του νοήματος / να είναι σε θέση να εκφράζονται και οι ίδιοι αξιοποιώντας τη δυνατότητα πολυτροπικότητας και συνεργατικής γραφής που προσφέρουν τα συνεργατικά έγγραφα.
- Να μάθουν να χρησιμοποιούν το υπερκείμενο, προκειμένου να προβαίνουν σε ασκήσεις δημιουργικής γραφής (αλλαγή του τέλους ενός διηγήματος, δημιουργία εναλλακτικών αναγνωστικών διαδρομών)

Γ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- Να αναπτύξουν δεξιότητες συνεργατικής μάθησης, μέσα από την εκπόνηση ομαδοσυνεργατικών εργασιών.
- Να καλλιεργήσουν την αυτενέργεια και μεταγνωστικές ικανότητες (μαθαίνω πώς να μαθαίνω) μέσα από την ανακαλυπτική-διερευνητική μάθηση.
- Να αναπτύξουν έναν ενεργητικό, δημιουργικό και κριτικό ρόλο στη διαδικασία πρόσληψης και αξιοποίησης της γνώσης με διακριτικό καθοδηγητή και εμπυχωτή στη μαθησιακή διαδικασία τον διδάσκοντα.

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Αίθουσα ηλεκτρονικών υπολογιστών, σύνδεση internet, προτζέκτορας και οθόνη προβολής, την ψηφιακή αφήγηση «Πίστομα» σε μορφή Video- ο καθηγητής έχει δημιουργήσει 1) ένα συνεργατικό έγγραφο στο οποίο έχει ήδη βάλει ως συντάκτες τα mail όλων των μαθητών και το οποίο περιέχει ολόκληρο το διήγημα. 2) ένα απλό έγγραφο Doc. που περιέχει το διήγημα χωρίς την τελευταία πρόταση (το τέλος) και 3) το φύλλο εργασίας με ενεργούς συνδέσμους. Όλα τα παραπάνω έχουν διαμοιραστεί στους υπολογιστές πριν ξεκινήσει το μάθημα.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

1^η και 2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΩΡΑ: ΤΑΙΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα πρώτα **5 λεπτά** του μαθήματος ο καθηγητής εξηγεί στους μαθητές την πορεία της διδασκαλίας καθώς και τους επιδιωκόμενους στόχους. Οι μαθητές, στη συνέχεια, παρακολουθούν την ψηφιακή αφήγηση με τίτλο «Πίστομα», σε δύο μέρη: αρχικά προβάλλουμε με προτζέκτορα μέχρι το **05:12** της ταινίας και **πατάμε παύση**. *(Δεν υπάρχει μέσα η καταληκτική ατάκα του ήρωα, που κρύβει και το δραματικό τέλος του διηγήματος).*

Στη συνέχεια οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες (των 4 ατόμων) και κάθε ομάδα κάθεται μπροστά σε έναν υπολογιστή, στην επιφάνεια του οποίου υπάρχει το φύλλο εργασίας σε ηλεκτρονική μορφή με ενεργούς συνδέσμους, καθώς και ένα έγγραφο doc. στο οποίο παραθέτουμε ολόκληρο το διήγημα του Θεοτόκη (έκτασης μιας σελίδας) έχοντας όμως αφαιρέσει και από αυτό την καταληκτική ατάκα του ήρωα (τελευταία σειρά του διηγήματος). Οι μαθητές επεξεργάζονται τα φύλλα εργασίας ανατρέχοντας- όπου χρειάζεται- και στο έγγραφο με το διήγημα και τους ζητάμε να αποθηκεύσουν τις απαντήσεις τους. **Με τα φύλλα εργασίας επιχειρείται μια σύγκριση των αφηγηματικών μέσων και τεχνικών που χρησιμοποιεί η λογοτεχνία και ο κινηματογράφος και μια αισθητική αποτίμηση των διαφορετικών αποτελεσμάτων που επιτυγχάνουν.** Οι ομάδες διαβάζουν τις απαντήσεις τους από τα φύλλα εργασίας και γίνεται συζήτηση επάνω σε αυτές. Για εξοικονόμηση χρόνου, κάθε ομάδα διαβάζει την απάντηση σε μόνο μία ερώτηση και οι υπόλοιπες ομάδες συμπληρώνουν ή σχολιάζουν. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στις εικασίες για το δραματικό τέλος και την ατάκα που λείπει, σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία προοικονομίας που οι μαθητές εντόπισαν.

2^η και 3^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΩΡΑ: ΤΕΛΟΣ ΤΑΙΝΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Στη συνέχεια, προβάλλουμε με προτζέκτορα τα τελευταία δευτερόλεπτα της ψηφιακής αφήγησης (από το **05:12 μέχρι το 05:40**) **αποκαλύπτοντας στους μαθητές το δραματικό τέλος του διηγήματος**. Συζητάμε με συντομία κατά πόσο το δραματικό αυτό τέλος ήταν αναμενόμενο, με βάση μια σειρά από προοικονομίες που είχαν προηγηθεί, ή εντελώς ανατρεπτικό και μη-αναμενόμενο.

Στη συνέχεια, ζητάμε από τους μαθητές να ανοίξουν **ένα συνεργατικό έγγραφο** που τους έχουμε διαμοιράσει στους υπολογιστές τους, το οποίο περιέχει ολόκληρο το διήγημα μαζί με την τελευταία ατάκα του ήρωα. Τους εξηγούμε πώς θα δημιουργούν υπερσυνδέσμους (εσωτερικούς και εξωτερικούς) σε όποιο σημείο το κειμένου επιθυμούν και πώς θα αποθηκεύουν τις αλλαγές, ώστε να είναι ορατές από όλους. Τους ζητάμε να επιλέξουν όποιο σημείο του κειμένου επιθυμεί κάθε ομάδα και να δημιουργήσει έναν υπερσύνδεσμο που θα οδηγεί σε ένα άλλο έγγραφο, δικής τους δημιουργίας, στο οποίο θα έχουν αλλάξει την πλοκή της ιστορίας σε όποιο σημείο της επιθυμούν, δίνοντας ένα διαφορετικό τέλος στο διήγημα (το κείμενο των μαθητών να μην υπερβαίνει τη μία παράγραφο). Παράλληλα, μπορούν να επιλέξουν άλλο ένα σημείο του κειμένου το οποίο- με τη χρήση πάλι υπερσυνδέσμων- θα διανθίσουν με μια εικόνα ή Video ή φωτογραφία ή μουσική της επιλογής τους, ώστε να αποδίδεται πολυτροπικά η ατμόσφαιρα και το συναισθηματικό κλίμα του κειμένου.

Τέλος, προβάλλουμε το συνεργατικό έγγραφο με προτζέκτορα και διαβάζουμε **όλες τις δυνατές αναγνωστικές διαδρομές που δημιουργήθηκαν με τους υπερσυνδέσμους**, ενώ προβάλλουμε και την διάνθιση του κειμένου με πολυτροπικό υλικό, ώστε να αναδειχθεί η ποικιλία στην υποκειμενική πρόσληψη κι ερμηνεία του έργου από διαφορετικούς αναγνώστες. Συζητάμε για τις δυνατότητες που διανοίγει η χρήση υπερσυνδέσμων σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, την ενεργητική συμμετοχή των αναγνωστών που μπορούν να γίνονται και συν-δημιουργοί με τις δημιουργικές τους παρεμβάσεις, καθώς και τη δυνατότητα εμπλουτισμού του κειμένου με πολυτροπικό υλικό (φωτογραφίες, Video, εικόνες, μουσική), που να αναδεικνύει τις υποκειμενικές και πολυπρισματικές ερμηνείες του κειμένου από πλευράς αναγνωστών.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- 1) Αφού θυμηθείτε τι εννοούμε με τον όρο «**προοικονομία**» στη λογοτεχνική γραφή, ανατρέχοντας στο [Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων](#), να αναζητήσετε μέσα στο κείμενο καθώς και σε σκηνές της ταινίας στοιχεία που προετοιμάζουν ψυχολογικά τον αναγνώστη για ένα πιθανό δραματικό τέλος. Στο κείμενο θα αναζητήσετε συγκεκριμένες φράσεις, ενώ στην ταινία θυμηθείτε αντικείμενα/ εικόνες τόσο σε εξωτερικά όσο και σε εσωτερικά πλάνα, σκιές και φωτισμό, εκφράσεις προσώπων, χειρονομίες και κινήσεις, που μπορούν να δημιουργούν ένα αρνητικό κλίμα για ό,τι πρόκειται να ακολουθήσει.

Στοιχεία προοικονομίας δραματικού τέλους στο κείμενο:

.....
.....
.....

Στοιχεία προοικονομίας δραματικού τέλους στην ταινία:

.....
.....
.....

- 2) Στο ακόλουθο Link <https://vimeo.com/34179276> μπορείτε να βρείτε ολόκληρη την ταινία του Γιώργου Φουρτούνη «Το Πίστομα», βασισμένη στο ομότιτλο διήγημα του Θεοτόκη. Παρακολουθείστε από το 8:40 ως το 9:40, τη σκηνή που ο Αντώνης επιστρέφει σπίτι μετά τη δολοφονία του εραστή της γυναίκας του. Πώς παρουσιάστηκε το φονικό αυτό στο διήγημα και πώς παρουσιάζεται στην ταινία χωρίς καθόλου επεξηγηματικά λόγια; **Ποιους διαφορετικούς αφηγηματικούς τρόπους** χρησιμοποιούν οι 2 μορφές τέχνης; (λογοτεχνία- κινηματογράφος). Για τους αφηγηματικούς τρόπους στη λογοτεχνία βλ. [ΕΔΩ](#)). Ποια απόδοση, κατά τη γνώμη σας, είναι πιο συγκλονιστική και γιατί;

.....
.....
.....
.....
.....

- 3) Στην ταινία του Γ. Φουρτούνη (διάρκειας 19 λεπτών) τα μοναδικά λόγια που ακούγονται είναι του Αντώνη και συγκεκριμένα 3 μόνο φράσεις: «Δικό σου είναι;» «Με ποιον το έκανες;». «Βάλ' το πίστομα μέσα». Κοιτάζοντας ξανά το διήγημα, γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο σκηνοθέτης παρέλειψε σκόπιμα τα υπόλοιπα λόγια των ηρώων; Πώς μεταδίδονται στην ταινία οι σκέψεις και τα συναισθήματα τόσο του Αντώνη όσο και της γυναίκας του;

.....
.....
.....
.....
.....

- 4) Φανταστείτε ποια είναι τα τελευταία λόγια που είπε ο Αντώνης πάνω από τον λάκκο. Ποιο μπορεί να είναι το τέλος του διηγήματος;

.....